

A szaktárgyi oktatáson belül először a történelemből vezették be az új tantervet; kiküszöbölték a koncentrizmust, de így is van még túlterhelés. Az irodalomtanítás bosztása nem idomul az iskolarendszer struktúrájához: a 8. osztályban kezdődik a rendszeres irodalomtörténet tanítása. Bizonyos korszakok irodalmából keveset olvasnak a tanulók. Idegen nyelvből sok tanár a régi módszerekkel tanítja az újszerű tanyanyagot, nem használja fel a modern segédeszközöket. A kémia tananyaga jóval tudományosabb lett, s szorosabban kapcsolódik a népgazdaság feladataihoz. A biológiai tanyanyag egyes részei túlságosan zsu-

foltak; nem elég a laboratóriumi és a gyakorlati foglalkozás. A fizikai tananyag végre közel került a mai tudomány eredményeihez, feldolgozását azonban nehezíti a szükséges matematikai apparátus hiánya. Az új matematikatantervet ugyanis még csak a 4–5. osztályban vezették be; ennek anyaga korszerű és tudományos, de oktatásához jobb tankönyvekre van szükség. Az orosz nyelv-tanításában korábban vezették be az újszerű nyelvészeti tárgyalásmódot egyes iskolákban.

ILLÉS LAJOSNÉ

A PROSPECTS A KORSZERŰ ISKOLAÉPÍTÉSZETRŐL

Új külső formát öltött ebben az évben az UNESCO központi nevelésügyi folyóirata, az angol nyelven megjelenő *Prospects* (a francia nyelvű változat címe: *Perspectives*), de ami ennél is fontosabb: új szerkesztési koncepció érvényesül az egyes számok tartalmi összeállításában. Ezentúl a negyedévenként megjelenő kiadvány minden száma tartalmaz majd egy, az adott időszak aktuális nevelésügyi problémáival foglalkozó „aktát”, „dossziét” vagyis tanulmánygyűjteményt, a hivatalos, elvi UNESCO-megnyilvánulások közlése mellett.

Ennek megfelelően az 1972-i nyári szám a könyvnek a nevelésben betöltött szerepéről szól (a Nemzetközi Könyvév adja e téma aktualitását), az ősszel megjelenő szám a Tokióban rendezett konferencia kapcsán a felnőttnevelés jelenlegi helyzetével és perspektíváival foglalkozik; a téli szám pedig a nevelésügy „új stratégiáját” tárgyalja az UNESCO Nemzetközi Nevelésfejlesztési Bizottságának jelentése alapján.

A *Prospects* 1972. évi első, tavaszi számának „aktája” az iskolaépítéssel és a nevelés kapcsolatának problémáival foglalkozik, különböző oldalak felől vizsgálva a kérdéseket. Indoklás: az iskolatervezés új megközelítésének a lényege az, hogy míg az iskolaépület valaha csupán *passzív színhely* volt, addig ma a radikálisan megváltozott nevelési folyamat *befolyásoló eszközévé* vált.

A tanulmányok alapján a következő legfőbb témaköröket lehet kiemelni:

1. az új iskolaépítéssel által jobban érvényesíthetők a modern neveléstudomány elvei az oktatási-nevelési folyamat konkrét lebonyolításában,

2. nemesak a pedagógiai célkitűzés, de az új városépítészeti felfogás is befolyásolja az új iskolaépületek belső és külső kialakítását, ezért a bennük folyó oktató-nevelő munka további modernizálása szükséges, magának az épületnek a hatására,

3. építészek és pedagógusok közös ötlete: szükség van-e egyáltalán iskolaépületre, amely eleve elszakítja, elszigeteli, elválasztja a tanulókat a körülöttük zajló élettől? Ha mégis szükséges valamiféle sajátos épület, akkor az „nyílt” vagy „nyitott” iskola legyen, képtelen is, konkrét megvalósult formájában is.

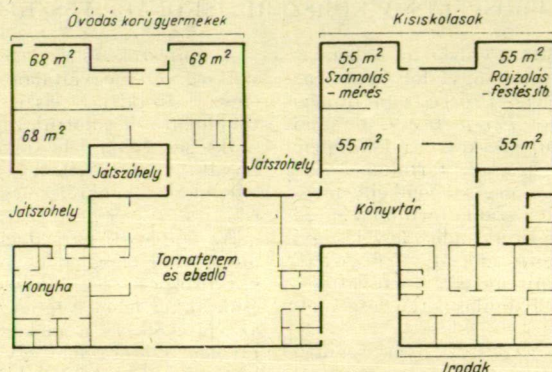
Az építészeti és pedagógiai kérdéseket természetesen nem lehet egymástól elkülöníteni, s a *Prospects* legtöbb szerzője hangsúlyozza: csak akkor lehet e téren eredményt elérni, ha az építészek és a pedagógiai szakemberek a jövőben szorosabban együtt munkálkodnak e közös problémák megoldásán.

Az első problémakörben Ronald BECKMAN kutatóintézeti igazgató (Providence, USA) „Education under a bubble” „Nevelés buborékban” című tanulmányában a következőket javasolja: ki kell dolgozni a „flexibilis” iskola prototípusát. A HERBERT-féle pedagógia masszív osztálytermetet már a századelejei reform-pedagógia szét akarta vetni; azóta is minden új pedagógiai áramlat „tér”-problémákkal küzd: hová helyezze el különféle létszámú, az egyes alkalmaktól függően kisebb-nagyobb tanulócsoportjait, úgy, hogy a „tér” igazodjék a csoport pedagógiai igényeihez. A jelenlegi építéstechnika lehetővé teszi az épületeken belül a mozgatható-változtatható falakat: ezt a lehetőséget ajánlja fel a nevelésügy számára az építész.

BECKMAN fényképen is bemutatja ennek legegyszerűbb változatát, a megoldás — más célokra alkalmazva — nálunk is ismerős: sűrített levegő által fenntartott külső burkolat és előregyártott elemek kombinációjából áll az épület váza, a belső tereelosztás pedig tetszés szerint — a mindenkori oktatási-nevelési feladatoknak megfelelően — igen könnyen alakítható, megváltoztatható. A legegyszerűbb alak a mongol jurtákhoz hasonló, a belső térélválasztás könnyűszerkezeti elemek felhasználásával történik. Az Egyesült Államokban öt kísérleti

program folyik ilyen felfűjt „buborékokkal” — innen a tanulmány címe.

Az építészeti, technológiai és pedagógiai újítások kombinációjának angol példájáról is tudósít a folyóirat. A londoni *Prior Western School*-ban (alaprajza a Prospects 104. oldalán) nyitott terek és kisebb helyiségek egységes összefüggő alkalmazásával kívánnak eleget tenni az új nevelési követelményeknek. A nyílt, szabad terület állandó lehetőséget biztosít a gyerekeknek „önmaguk, egymás és környezetük felfedezésére”, a kisebb helyiségek viszont „biztonságérzetüket” növelik. Ez a londoni intézmény 5—11 éves óvodások és kisiskolások számára készült (1. ábra).

1. ábra

Ezekben az esetekben tehát a pedagógia adta a megoldandó feladatot az építészet számára. Ezzel szemben a második problémakörben az általános városépítészet felől közelítették meg az iskolaépület problematikáját. A népszerűségi zavarok, a falusiaknak a városokba való tömeges áramlása az utóbbi években egyre nagyobb problémákat okoz a város-tervezőknek. A beépíthető telkek száma korlátozott, ezért a legtöbb városban mindenütt egyre magasabb épületeket kell emelni. Egy „függőleges” település azonban nem kezelhető ugyanúgy, mint a „vízszintes”, s már nem sokáig tartható fenn az az állapot, hogy az iskolaépület hagyományos módon továbbra is egy-két szintes épület legyen, műemlékként, kövületként helyezkedve el a metropolisok felhőkarcolóinak lábainál.

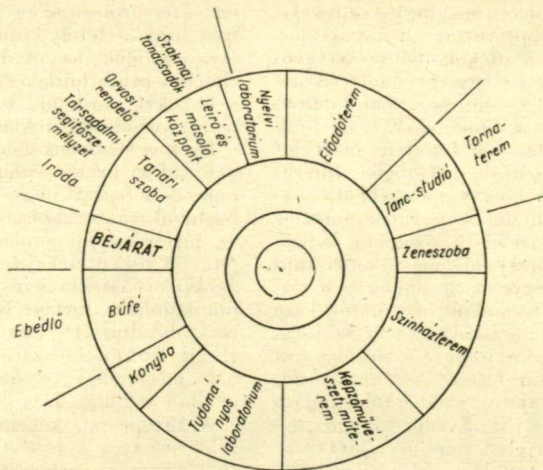
E problémakör iskolaépítészeti vetületéről D. J. VICKERY, az iskolaépítészet ázsiai UNESCO-kutatóintézetének főmunkatársa (Ceylon) írt érdekes tanulmányt „High-rise schools” címmel. Egy tízzintes iskola épült 1960-ban Singapore-ban, az ezzel kapcsolatos tíz esztendő tapasztalatokat,

főként a problémákat elemzi a szerző. Dél-élelt 1534, délután 1445 gyermek jár ebbe az általános iskolába. A legfőbb problémát az épületen belüli közlekedés jelenti. Ellentétben az egy-két emeletes, s még inkább a földszintes iskolaépületekkel, itt az útvonalak hossza megtöbbszöröződött, s ugyanakkor ezek az épületen belüli közlekedőutak száma meghatározott és szűk. Ezért — a modern iskolák gyakorlatával szemben — itt inkább a tanárokat mozgatják, s nem az osztályokat. Ez azonban csak részleges megoldás, ugyanis az óráközi szüneteket sem lehet az egész épületben egyszerre tartani a folyosók és a liftek befogadóképessége miatt. Az udvar — az

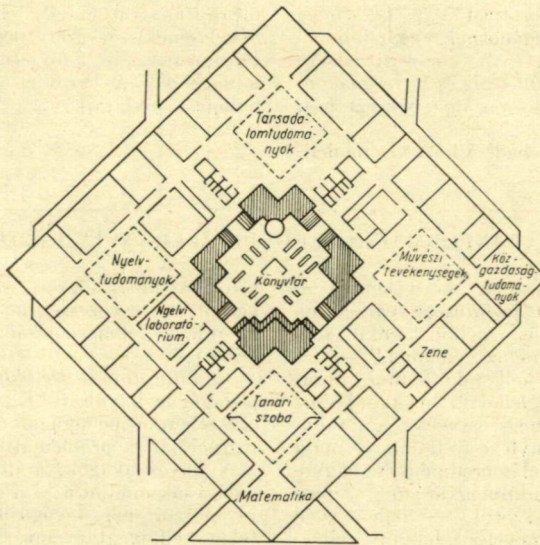
egykori iskola oly fontos tényezője — itt természetesen megközelíthetetlen a tízpercekben.

Az ilyen iskolaépületek esetében tehát megfordul az előző sorrend: a megoldandó leckét az új típusú épület teszi fel a pedagógia számára.

Kissé meglepő ezeket után Leonard B. FINKELSTEIN és Lisa W. STRICK amerikai szerzők (Philadelphia) „Learning in the city: Programme Parkway” című tanulmányának e kérdéssel indító gondolatmenete: egyáltalán szükség van iskolaépületekre? Az Egyesült Államokban ugyanis 17 iskola — ezek főként felső szintűek — megalakította a „Fal nélküli iskolák szövetségét”. A tanulmány szerzők arról a philadelphiai kísérletről számolnak be, amelynek keretében — egy ilyen „fal nélküli iskolában” folytatott oktatás-nevelés során — „a való világ” jelenségeivel akarják megismertetni a középiskolás korú növendékeikkel. (Maga a kiindulás — a való világ megismertetése — rokonszenves hangzik és alapvetően igaz nevelési cél, újként azonban semmi esetre sem hat: a század eleje

2. ábra

3. ábra

óta a reformpedagógia különféle irányzatai már jócskán elkoptatták, értékét eléggé devalválták.)

Itt Philadelphiában három év óta működik a *Parkway Program* (ennek igazgatója a tanulmány egyik szerzője, Leonard B. FINKELSTEIN), melynek kettős célja van: egyrészt tudatosítani akarják, hogy az egész városi lakosság érdeke a fiatalok képzése, másrészt lehetőséget kívánnak adni a diákoknak arra, hogy megtalálják a számukra legmegfelelőbb életpályát. E célok megvalósítása érdekében e középiskolás fiatalok — ahelyett, hogy

hagyományos iskolaépületben töltenék idejüket — a város különböző intézményeiben megfelelő szakemberek vezetésével ismerkednek az „élet” különböző területeivel, pontosan megszervezett tevékenységek keretében. Emellett azonban néhány hagyományos, tanárok által tartott órákon is résztvesznek, ennek részleteiről, az előző foglalkozási formával való kapcsolatairól azonban a szerzők nem szólnak. Ehhez hasonló megoldási módokról alighanem hazai pedagógiai szakembereink is elegendő tapasztalatokat gyűjtöttek az elmúlt évtizedben, mindenesetre a szerzők — reform-

pedagógiai zsargonban megfogalmazott — zárókövetkeztetése optimista: „A tapasztalat azt mutatja, hogy a diákok (340 résztvevő) legnagyobb része képes egy-egy adott szituációban helyesen cselekedni, megfelelő döntéseket hozni” e képzés eredményeként.

„A szabad” iskola svéd kísérleteiről Birgit RODHE, a malmöi városi Pedagógiai Intézet igazgatója írt „A two-way open school” címmel tanulmányt. Kiindulása ugyanaz, mint az előző írás szerzőpárjájé: a szakmai képzés mellett arra kell törekedni, hogy szoros kapcsolatot alakuljon ki egyrészt a diákok és a társadalom, másrészt a diákok, a tanárok és a szülők között. Olyan iskolára van szükség, amely lehetővé teszi a jobb és őszintébb emberi kapcsolatok létrejöttét és fenntartását. E kívánalom egy sajátos svéd problémájára is rámutat a szerző: Svédországban sok a nem svéd anyanyelvű tanuló, saját kísérleti iskolájában a tanulók 25%-a bevándorolt szülők gyermeke. De maga a szerző is bevallja: a „szabad” iskolában — akár svédről, akár bevándoroltról van is szó — a gyerek gyakran magánosnak, egyedülnek, elveszettnek érzi magát. A korszerű iskolaépületnek ezért „a nyitottság és zártság kompromisszumát” kell reprezentálnia — ezt fejtja ki a tanulmány.

Birgit RODHE a „szabad” iskola két modell-

jét is felvázolja: az egyik a svéd kilenc osztályos iskola felső szintjét látogató, 14—16 éves tanulók számára készült iskolaépület elméleti prototípusa (2. ábra); a másik pedig a korszerű „szabad” iskolának egy általános teoretikus-ideális alapmodellje (3. ábra).

Ezek a modellek nem éppen vadonatújok: John DEWEY, a polgári reformpedagógiai mozgalom egyik nagy alakja már a századfordulón szinte „szóról-szóra” így vázolta fel az „új” iskola alapmodelljét, annak két szintjét, 1899-ben megjelent „*The School and Society*” (Az iskola és a társadalom) című munkájában. E könyvet 1912-ben magyarul is közreadták OZORAI Frigyes fordításában. Birgit RODHE korszerű és modern modelljeinek hasonmái e magyar kiadás 57—61. oldalán találhatók.

A Prospects iskolaépítési „dossziéja” előtt több jelentős közoktatáspolitikai és neveléstudományi személyiség írása olvasható, többek között cikket írt Edgar FAURE, a Nemzetközi Nevelésfejlesztési Bizottság elnöke (A megújítás stratégiája), Jean PIAGET (A holnap nevelésének szerkezeti megalapozása) és Mihail PROKOFJEV, a Szovjetunió közoktatásügyi minisztere (A Szovjetunió közoktatásának fejlődési távlatai).

SZABÓ MÁRTA

A PEDAGÓGIAI INFORMÁCIÓ SZEREPE A FRANCIA KÖZOKTATÁSBAN

„A tanulás tanításának — véleményem szerint — kitüntetett jelentősége van a ma iskolájában; elsajátítása nélkül senkit sem lenne szabad kiengedni az iskolából.” — „A tanárra ezután úgy kell tekintenünk, mint akinek legfontosabb feladata a tanuláshoz szükséges feltételek megszervezése, aki tanulóként tervezi és irányítja a tanulást, majd később értékeli a tanulás eredményét, hagyományos tananyagleadó-magyarító szerepe fokozatosan háttérbe szorul.” — írja a svéd Torstén HUSÉN, a neveléstudomány világ-szerte ismert és elismert művelője „A pedagógia időszerű kérdései külföldön” című sorozat legújabb kötetében. (Iskola az ezredfordulón. Bp. 1972. 72., 75.)

„Ebben a két mondatban a modern pedagógia egyik sarkalatos problémáját fogalmazta meg: a gyorsuló időben, a kibernetika és a számítertechnika korában feltétlenül szükséges, hogy az iskola — az alkotó cselekvésre képes ember kimunkálását tartva legfőbb céljának — a mai és még inkább a jövő nemzedéket megtanítsa arra, hogyan tájékozódjék a szüntelenül növekvő információáradatban, hogyan használja a legkülönbélebb forrásanyagokat. A szocialista országok közül például Lengyelországban minisztériumi rendelet kötelezi az

iskolákat arra, hogy — az anyanyelvi oktatás keretében — vezessék be a tanulókat a dokumentáció felhasználásának különféle módjaiba.

Az *Education et Développement* című francia pedagógiai folyóirat 1972. évi 75. száma teljes egészében a pedagógia és dokumentáció integrációjának problematikájával foglalkozik.

A forrásanyagok, a dokumentáció felhasználásának módjaira — a dolog logikája szerint — először a pedagógusokat, pedagógusjelölteket kell megtanítani. Erről a munkáról ad jellemzést a folyóirat bevezető írása *A dokumentáció az oktatásban* címmel. Ebben a szerzők — Jean HASSENFORDER és Geneviève LEFORT — a pedagógiai dokumentációval foglalkozó egyetemi szemináriumok tapasztalatait összegzik. Ezeket a szemináriumokat 1969-től, a francia felsőoktatási rendszer decentralizálásának évétől kezdve szervezték, Párizs X. Egyetemén, a neveléstudományi tanulmányok részeként. Ezeknek kettős célja volt: egyrészt, hogy a hallgatók maguk is megismerjék a könyvtáros-dokumentalista munkakörnek legalább az alapelveit — bibliográfia elkészítését, a szerzemények osztályozását-katalogizálását, az adatelemzést, a tájékoztató szolgálat irányítását —; másrészt,